

SVĚT

Nový předseda Rady pro lidská práva OSN Václav Bálek se v proslovu zavázal respektovat a dodržovat současný kurz Rady a slíbil, že jeho dveře zůstanou otevřené všem členským státům. Ačkoliv nebude v předsednické funkci hájit české barvy a bude zastávat neustrannou roli, Česká republika bude mít výjimečnou možnost se po dobu 12 měsíců Bálkova šéfování zviditelnit. Jak se to republice povedlo?

NÁHODA PŘEJE
PŘIPRAVENÝM

Náhoda přála připravené české diplomacii v dubnu, když se v Radě uvolnilo místo po Rusku vyloučeném kvůli válce na Ukrajině. Česko čtvrt roku předtím skončilo své členské období 2019–2021. Národní tým, jenž působil v Radě, tak byl připraven skočit zpět do rozjetého vlaku. Už při květnovém usnesení na opuštěnou židli začala republika plánovat „boj“ o předsednictví.

Rada pro lidská práva je složená ze 47 členských zemí OSN, které se dělí do pěti geografických zón. Předsednictví rotuje po skupinách a střídají se v něm jednotlivé geografické zóny, do kterých jsou členové voleni na období tří let. Česká republika spadá do východoevropské skupiny, která jako celek měla vymezeno předsednictví pro rok 2023.

Letos šéfuje Radě Argentinec Federico Villegas za skupiny států latinskoamerické a karibské oblasti, který má renomé jako ostrý diplomat kovaný v otázkách lidských práv a jenž se problematice Rady věnuje intenzivně od roku 2006.

Villegasovu dobrou reputaci potvrzuje Dušan Matulay, velvyslanec a stálý představitel Slovenské republiky při úřadu OSN a ostatních mezinárodních organizací v Ženevě. „Současný předseda, argentinský velvyslanec Villegas, je mimořádně aktivní, ať už v kontaktu s členskými státy, nebo s dalšími organizacemi a agenturami systému OSN, nevládními organizacemi, médii a dalšími zúčastněnými stranami,“ zhodnotil ho Matulay.

Podle Marca Limona, zakladatele a ředitele nezávislého think tanku pro lidská práva Universal Rights Group, se Villegasovi daří propagovat dialog a jeho dveře jsou vždy všem otevřené. Třeba i Rusku, čímž si zase vysloužil kritiku od jiných, kteří se domnívají, že dveře má otevřené až moc.

Uznání si získaly i poslední dvě Villegasovy předchůdkyně. Vloni byla předsedkyní Rady Nazhat Shameen Khanová z Fidži, z asijsko-pacifické skupiny. Rok předtím organizaci úspěšně řídila rakouská diplomatka Elisabeth Fisslbergová-Tichy, která se potýkala s počátky covidové pandemie.

„U obou bývalých šéfků, u Khanové i Fisslbergové-Tichy, bylo vždy vidět, že předsednictví je jejich srdeční záležitostí,“ řekl úředník s působností v Radě, který si nepřál být jmenován.

Obě úspěšné právničky se po kariéře v Radě vrátili do taláru, Khanová coby zástupkyně prokurátora u Mezinárodního soudního dvora v Haagu a Fisslbergová-Tichy jako

Český diplomat Václav Bálek v roce 2017.

FOTO: RAUL MEE, ESTONSKÉ PŘEDSEDNICTVÍ RADĚ EU, CC BY 2.0

Diplomat Václav Bálek, velvyslanec při OSN v Ženevě, usedne v roce 2023 na jedno z politicky nejexponovanějších křesel v systému OSN.

Radu OSN pro lidská práva povede Čech

soudkyně Soudního dvora Evropské unie. Z těchto svých nových pozic nemohly volbu českého předsedy pro Deník N komentovat.

UKRAJINA TAKTICKY
USTOUPILA

V době, kdy se Česká republika vracela do Rady na místo uvolněné Ruskem, bylo jasné, že o předsednictví budou mít zájem i další východoevropské země jako Gruzie a Ukrajina. Oběma do karet nahrávalo to, že v minulosti byly za východoevropskou skupinu zvoleny pouze členské země EU – předsednické křeslo v minulosti hájili zástupci Rumunska, Polska a Slovinska a nověji vzniklé demokracie byly vítány.

Ukrajina se nakonec oficiálně nepřihlásila, podle Limona to byl strategický tah. „Nebylo by to nejšťastnější rozhodnutí pro Radu, kdyby v čele seděl zástupce Ukrajiny a řešila by se otázka války na Ukrajině. I když procesně by to bylo v pořádku, Rusko by určitě takové procesy napadalo pro předpojatost,“ řekl Limon.

Gruzie, jež byla členem Rady v letech 2016–2018, se do boje o předsednictví přihlásila v květnu. Neměla sice ideální načasování, musela by skloubit opětovný nástup do Rady a zároveň převzetí předsednického křesla, ale podle informací z že-

Rada OSN pro
lidská práva

Jedna ze známějších součástí OSN. Vznikla v roce 2006 z dřívější Komise OSN pro lidská práva. Dohlíží na dodržování lidských práv ve světě a podává zprávy o situaci v jednotlivých zemích. Členem je 47 členských zemí OSN.

nevských kuloárů měla velkou šanci uspět. V září ale Gruzie bez udání důvodu svou kandidaturu stáhla, takže ve hře zůstal jediný hráč – Česká republika, která se oficiálně přihlásila v červnu.

Stažení Gruzie z boje o předsednictví bylo podle Limonova názoru hrubou chybou. Otázkou zůstává, proč se Gruzie k takovému kroku odhodlala. Gruziňské zastoupení v Ženevě se do uzávěrky na otázku Deníku N nevyjádřilo. Spekuluje se o tom, že Gruzie žádost stáhla za slib hodnotné protislužby. Podle Limona mohla Česká republika za odstoupení z boje o předsednictví přislíbit pomocnou ruku v procesu vedoucím ke vstupu Gruzie do EU.

Gruziňský ministr zahraničí Ilja Darčiašvili navštívil Prahu na konci srpna, když se zúčastnil neformálního oběda v rámci zasedání ministrů zahraničí EU. S ministrem zahraničí Janem Lipavským se sešel i v dubnu, když spolu v Praze jednali na bilaterální úrovni. Ministerstvo se odmítlo vyjádřit k tomu, na čem se šéfové diplomacii dohodli.

Po odstoupení jediného protikandidáta už nestálo českému předsednictví nic v cestě a konsenzuální volbou bylo potvrzeno, že jednou z nejprestižnějších pozic v rámci Organizace spojených národů bude

v roce 2023 zastávat český diplomat Václav Bálek.

„Šéf Rady se pro předsednický rok stane klíčovou osobností diplomatické komunity, v Radě se řeší politicky nejcitlivější agenda v Ženevě,“ zavzpomínal na své působení Miroslav Somol, jenž v letech 1997–1998 předsedal Komisi OSN pro lidská práva, předchůdkyni současné Rady. „Předsednická role znamená pro danou diplomacii velké zviditelnění,“ řekl Deníku N 70letý právník a diplomat, který je už v důchodu a stále pracuje na částečný úvazek jako ekonomicko-právní analytik v Asociaci malých a středních podniků a živnostníků České republiky.

Česko si v Radě vydobylo dobré jméno a zdroje působící přímo v Radě nebo jejím okolí se shodují, že špičková funkce by měla předsednickou zemi zviditelnit. Předseda Rady je hodné vidět a slyšet, poskytuje rozhovory světovým médiím, účastní se například brífinků Rady bezpečnosti OSN nebo Rady Evropy.

Z titulu funkce má předseda zvláštní pravomoci, například jmenovat zvláštní zpravodaje. To by měl činit na základě doporučení svých poradních orgánů i tehdy, kdyby s doporučeními nesouhlasil, nebo v případě, že jeho země vyjadřuje odlišné stanovisko. Předseda musí rozhodnutí respektovat a bilaterální vztahy s jinými zeměmi by neměly mít vliv na vykonávání jeho funkce.

HORKÝ BRAMBOR:
IZRAEL A PALESTINCI

Krušné časy by pro Bálka mohly nastat v případě citlivého problému, jedné z nejsložitějších agend Rady – problematiky Izraele a Palestiny. Česká republika zastává proizraelská stanoviska, ale předseda bude muset v rámci procesního hlediska rozhodovat podle návrhů, kterým budou čeští zástupci oponovat.

K takovým scénářům se ministerstvo zahraničních věcí vyjadřovat nechce a dotaz týkající se problematiky Izraele ponechal bez odpovědi.

Ministerstvo si je ale vědomo toho, že předseda Rady OSN pro lidská práva má být neutrálním arbitrem, který pracuje pro všechny členské státy. „Česko však bude v Radě v příštím roce i nadále jasně vyjadřovat naše národní pozice, ať už prostřednictvím projevů, nebo v hlasováních. A v plánu má nadále se věnovat například porušování lidských práv v souvislosti s ruskou agresí vůči Ukrajině, v Rusku samotném, v Afghánistánu, Íránu i v čínském Sin-Tiangu,“ řekla Deníku N dočasně pověřená mluvčí ministerstva zahraničních věcí Mariana Wernerová.

Českou delegaci bude v době Bálkova předsednictví reprezentovat na národní úrovni diplomatická dvojka Stálého zastoupení, zástupkyně velvyslance a stálého představitele České republiky při úřadu OSN a ostatních mezinárodních organizací v Ženevě, Jitka Brodská. Diplomatkou a právničkou přijela do Ženevy rovněž v srpnu 2021, ale zde v Radě už působila v letech 2011 až 2015.

ZUZANA HEVLER
spolupracovnice
Deníku N